

Jarosław Kostrubiec

"Moralność i władza jako kategorie
myśli politycznej" : VIII Ogólnopolski
Zjazd Katedr Doktryn
Polityczno-Prawnych, Toruń, 24–26
września 2009

Studia Iuridica Lublinensia 13, 372-376

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

panele: *Związki procesu karnego z prawem cywilnym* (prowadził prof. dr hab. Jacek Sobczak); *Międzynarodowe i porównawcze aspekty procesu karnego* (prof. dr hab. Teresa Gardocka); *Problematyka tożsamości czynu i zasady „ne bis in idem”* (prof. dr hab. Zofia Świda); *Wokół prawa do obrony* (prof. dr hab. Piotr Kruszyński); *Pozycja niektórych uczestników postępowania karnego* (prof. dr hab. Ryszard Stefański). Jeden z paneli w sesji popołudniowej, nt. *Konsensualizm i uproszczone sposoby kończenia procesu karnego*, poprowadził prof. dr hab. Ireneusz Nowikowski z naszego Wydziału. Po krótkiej przerwie obradowano w trzech równoległych panelach poświęconych: dydaktyce prawa karnego procesowego, zagadnieniom postępowania odwoławczego oraz zagadnieniom dotyczącym dowodów. W ostatnim z paneli referat pt. *Z problematyki art. 186 k.p.k. – uwagi de lege lata i de lege ferenda* wygłosił mgr Jakub Kosowski (Katedra Postępowania Karnego UMCS).

Trzeci dzień obrad zakończyło uroczyste spotkanie w salach recepcyjnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Pałacu Larischa przy ul. Brackiej.

Ostatniego dnia zjazdu, przed południem, podsumowano dyskusję w poszczególnych panelach, a następnie główny organizator – prof. Piotr Hofmański – kierownik Katedry Postępowania Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego dziękując uczestnikom za przybycie, dokonał zamknięcia zjazdu.

Podczas tegorocznego spotkania ustalono, że kolejny Zjazd Katedr Postępowania Karnego i Katedr Kryminalistyki odbędzie się we wrześniu 2009 r. w Olsztynie, a jego organizatorem będzie Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Jakub Kosowski

Moralność i władza jako kategorie myśli politycznej

VIII Ogólnopolski Zjazd Katedr Doktryn Polityczno-Prawnych
Toruń, 24–26 września 2009

W dniach 24–26 września 2009 r. w Toruniu odbył się VIII Ogólnopolski Zjazd Katedr Doktryn Polityczno-Prawnych. Uroczystego otwarcia konferencji dokonał jej organizator prof. dr hab. Janusz Justyński – kierownik Katedry Historii Doktryn Polityczno-Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Andrzej Sołkal, dziekan Wydziału Prawa i Administracji UMK.

Pierwszym prelegentem był prof. dr hab. Janusz Justyński, który wygłosił referat pt. *Moralność, władza i sprawiedliwość w dziejach myśli politycznej*. Prof. dr hab. Maciej Chmieliński (Uniwersytet Łódzki) przedstawił z kolei poglądy autora „przewrotu epistemologicznego” w filozofii w prelekcji pt. *Moralność i prawo w doktrynie polityczno-prawnej Immanuela Kanta*.

Dalsza część konferencji była prowadzona w dwóch równoległych sekcjach. Obrady sekcji pierwszej prowadziła prof. dr hab. Maria Zmierzczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. Andrzej Sylwestrzak (Uniwersytet Gdański). W referacie zatytułowanym *Akwinyaty filozofia sprawiedliwości* autor zwrócił szczególną uwagę na dzieło *De regimine principum ad regem Cipri* Św. Tomasza z Akwinu. Dochodzi w nim – jak stwierdził prof. A. Sylwestrzak – do swego rodzaju przewartościowania pojęć. Podczas gdy Arystoteles pozostawał rzecznikiem politei, to św. Tomasz z Akwinu w dziele *O zasadzie rządzenia* koncentruje swoje rozważania wokół sprawiedliwego władcy, dając wykład na temat sprawiedliwości chrześcijańskiej. Prof. A. Sylwestrzak podkreślił, że powyższe dzieło może stanowić dla współczesnego człowieka nie tylko cenne źródło filozofii samego Akwinaty, lecz w ogóle filozofii sprawiedliwości. W swoim wystąpieniu prelegent szeroko omówił dwie pozycje książkowe traktujące o sprawiedliwości, których autorami byli Harry Brighouse i Walter J. Burghardt. Ich publikacje (pierwsza socjologiczno-materialistyczna, druga idealistyczna) mogą być – jak dowodził referent – w kontekście współczesnych interpretacji pojęcia sprawiedliwości niezwykle cennym źródłem inspiracji.

Kolejny referat pt. *Deontologia urzędnicza w myśli politycznej Jana z Salisbury* wygłosił prof. dr hab. Lech Dubel z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Rozważania podjęte w tym wystąpieniu opierały się na dziele *Policraticus*, które – na co warto zwrócić szczególną uwagę – zostało wydane w języku polskim właśnie dzięki autorowi prezentowanego referatu.¹ W rozważaniach na temat deontologii urzędniczej prof. L. Dubel przedstawił koncepcję organiczną Jana z Salisbury, koncentrując się na urzędnikach jako jednej z części składowych organizmu państwowego. Współdziałanie z aparatem urzędniczym było warunkiem skutecznego wykonywania funkcji państwowych przez księcia: „Nie ma państwa bez urzędników”. Prelegent zwrócił uwagę na fakt dostrzegania przez Jana z Salisbury związku pomiędzy funkcjonowaniem „administracji państwowej” a prawem ustawowym, które przede wszystkim stanowił książę. „Żołnierze nieuzbrojeni” – jak nazywał urzędników Jan z Salisbury – mieli podlegać stałej kontroli ze strony monarchy, gdyż – jak cytował referent – były to jednostki „notorycznie przywykłe do bycia niegodziwymi”.

¹ Jan z Salisbury, *Policraticus albo o paplaninie dworaków i przekazach filozofów*, opracowanie, wprowadzenie i konsultacja tłumaczenia L. Dubel, przekł. M. Kruk, Wydawnictwo Verba, Lublin 2008, ss. 272.

Prof. L. Dubel przedstawiając kategoryzację przestępstw popełnianych przez urzędników, szczególnie wiele miejsca poświęcił problemowi „łapownictwa”. Prelegent zakończył swoje rozważania na temat deontologii urzędniczej w myśli Jana z Salisbury odniesieniem do urzędników sądowych, którzy powinni być dobrze wykształceni, kierować się poczuciem misji wykonywanego zawodu i poczuciem sprawiedliwości.

Następnie głos zabrał prof. dr hab. Włodzimierz Bernacki (Uniwersytet Jagielloński), wygłaszając prelekcję pt. *O ustroju republiki i Rzeczypospolitej. Debaty w polskiej myśli politycznej XVI w.*

Ustrój mieszany stanowił również oś rozważań kolejnego referenta – prof. dr. hab. Adama Bosiackiego (Uniwersytet Warszawski), który wygłosił odczyt pt. *Z zagadnień koncepcji ustroju mieszanego w starożytności: Arystoteles, Polibiusz, Cyceon.* Autor przedstawił powyższą konstrukcję w myśli trzech kreatorów formy mieszanej w jej najbardziej klasycznej postaci. Tezą wystąpienia było stwierdzenie, że w okresie starożytności, a w sensie węższym w twórczości Arystotelesa, Polibiusza i Cyceona, pojawiły się po raz pierwszy następujące kategorie: moralność władzy, moralność polityczna i etyka w życiu publicznym. Centrum zainteresowań filozofów politycznych starożytności było – jak konstatował prelegent – uczynienie państwa trwałym. Chodziło o stworzenie takiego organizmu państwowego, w którym istniałaby względna równowaga grup społecznych. Teoria ustroju mieszanego stanowiła – według autora referatu – jedno z największych osiągnięć w teorii prawa i była przedmiotem szerokiej recepcji. Łączyła jedynowładztwo, rządy grupy społecznej i demokracji (które istnieją do dnia dzisiejszego, stanowiąc klasyczną formę republikańską). Prof. A. Bosiacki kończąc swój referat podkreślił, iż dziełom Arystotelesa, Polibiusza i Cyceona – oprócz koncepcji ustroju mieszanego – zawdzięczamy również stworzenie kategorii moralności publicznej i pojęcia etyki w życiu publicznym, etyki i moralności zbiorowej, politycznej i w efekcie państwowej.

Tę część panelu kończył referat prof. dr. hab. Mateusza Niecia (Politechnika Wrocławska) pt. „*Upadek obyczajów*” jako kategoria analizująca politykę w starożytnym Rzymie, a następnie odbyła się dyskusja.

Równolegle do obrad prowadzonych w ramach panelu pierwszego, autorzy referatów mieli wystąpienia w sekcji drugiej, której przewodniczył prof. dr hab. Zbigniew Rau (Uniwersytet Łódzki). Wygłoszono następujące referaty: prof. dr hab. Ryszard M. Małajny (Uniwersytet Śląski w Katowicach) – *Problem moralności władzy w myśli politycznej the Founding Fathers*; prof. dr hab. Maciej Marszał (Uniwersytet Wrocławski) – *Etyczna ocena polityki Benito Mussoliniego przez elity II Rzeczypospolitej*; dr Tomasz Scheffler (Uniwersytet Wrocławski) – *Moralna ocena rządów nazistowskich przez opozycję antyhitlerowską*; dr Anna Citkowska-Kimla (Uniwersytet Jagielloński) – *Moralność i polityka. Refleksje Hermanna*

Brocha; mgr A. Madeja – *Suwerenność państwa jako szczególna postać władzy politycznej. Krytyka ujęcia tradycyjnego na przykładzie doktryny integracyjnej Jeana Monneta.*

Po przerwie w obradach rozpoczął się panel drugi konferencji, który został podzielony na dwie sekcje. Przewodniczącym sekcji pierwszej był prof. dr hab. Andrzej Sylwestrzak. Jako pierwsza głos zabrała dr Dorota Pietrzyk-Reeves (Uniwersytet Jagielloński), przedstawiając referat pt. *Relacja moralność/etyka – polityka opisywana przy pomocy kategorii dobra wspólnego, wywodzonej z klasycznej tradycji republikańskiej Arystotelesa i Cyncerona.* Kolejną prelekcję pt. *Moralność w polityce. Rzecz o realizmie politycznym Davida Hume’a* wygłosił dr Tomasz Tulejski (Uniwersytet Łódzki). Dr hab. Arkady Rzegocki z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawił referat pt. *Makiawelizm Maurycego Mochneckiego.* Obrady tej sekcji zakończył referat autorstwa dr. O. Góreckiego pt. *Ewolucja podstaw moralnych uzasadniających ograniczony charakter w doktrynie Herberta Spencera.*

W sekcji drugiej, której przewodniczył prof. dr hab. Marek Maciejewski, zostały wygłoszone następujące referaty: *Debata nad moralnością i niemoralnością demokracji politycznej* – dr Michał Urbańczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu); *Władza polityczna: wewnętrzna potrzeba czy zewnętrzny przymus – kilka refleksji z historii idei politycznych* – dr Jacek Malczewski (Uniwersytet Jagielloński); *Moralność i władza w teorii liberalizmu i komunitaryzmu* – dr Bożena Kuśmierczyk (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie); *Czy do stworzenia „dobrego państwa” potrzeba „dobrych obywateli” – kilka sugestii z historii doktryn politycznych* – dr Iwona Barwicka-Tylek (Uniwersytet Jagielloński); *Między prawem a obowiązkiem – uczestnictwo w demokracji bezpośredniej* – dr Przemysław Krzywoszyński (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu).

Po przerwie rozpoczęła się ostatnia część obrad (panel trzeci). Sekcji pierwszej przewodniczył prof. dr hab. Ryszard M. Małajny. Jako pierwszy głos zabrał dr Mirosław Sadowski (Uniwersytet Wrocławski), który wygłosił referat pt. *Moralność i władza w nauczaniu papieża Leona XIII.* Podobnej problematyki dotyczył referat dr Ewy Kozerskiej z Uniwersytetu Opolskiego, która wystąpiła z prelekcją pt. *Moralność i władza w nauczaniu papieża Piusa XI.* Kolejnym prelegentem był dr Sebastian Paczos (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), prezentujący odczyt pt. *Utopizm i realizm polityczny – jako dwa typy moralności politycznej.* Obrady sekcji kończył referat nt. *Realistyczne krytyki moralizatorstwa w polityce* autorstwa dr. Piotra Kimli (Uniwersytet Jagielloński). Po wygłoszeniu wszystkich referatów miała miejsce dyskusja.

W sekcji drugiej obrady toczyły się pod przewodnictwem prof. dr. hab. Lecha Dubela. Jako pierwszy zaprezentowany został referat dr Joanny Juchniewicz i dr Małgorzaty Augustyniak z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie pt. *Uczciwość polityczna – obowiązek wobec siebie czy wyborców.* W dalszej kolej-

ności głos zabrał dr Radosław Antonów (Uniwersytet Wrocławski), przedstawiając referat pt. *Moralność terrorystów*, natomiast *Fenomeny społeczeństwa według Hannah Arendt* stanowiły przedmiot rozważań dr. Pawła Polaczuka (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Następnie wystąpił dr Grzegorz Ławnikowicz (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), który przedstawił referat pt. *Między II a III RP. Podstawy deontologii sędziowskiej w ujęciu dwóch tekstów Prawa o ustroju sądów powszechnych*. Ostatni referat tej sekcji został wygłoszony przez dr. Pawła Leszczyńskiego pt. *Modernizacja państwa i demokratyzacja władzy w koncepcji A. Giddensa i jej brytyjskie implikacje z przełomu XX i XXI wieku*. Potem miała miejsce dyskusja.

Ostatniego dnia konferencji w Toruniu dokonano podsumowania obrad i zamknięcia konferencji. Odbęło się również zebranie kierowników katedr doktryn politycznych i prawnych.

VIII Ogólnopolski Zjazd Katedr Doktryn Polityczno-Prawych był przedsięwzięciem bardzo udanym. Wzięli w nim udział nie tylko przedstawiciele Wydziałów Prawa i Administracji, na których wykłada się historię doktryn polityczno-prawnych, lecz także reprezentanci innych ośrodków naukowych, tj. wydziałów politologii czy stosunków międzynarodowych. Interdyscyplinarność spotkania w Toruniu była ciekawym doświadczeniem, gdyż uczestnicy mogli prezentować referaty i prowadzić dyskusję z różnych perspektyw badawczych.

Kolejne spotkanie historyków idei będzie miało miejsce we wrześniu 2010 r. podczas XXIII Zjazdu Historyków Państwa i Prawa, którego organizatorem jest Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Tematem przewodnim zjazdu jest „Prawo na przełomie epok”. Inną okazją do prezentacji wyników badań i wymiany poglądów będzie konferencja naukowa organizowana w grudniu 2010 r. przez Katedrę Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego nt. *Polskie interpretacje autorytaryzmu i totalitaryzmu*.

Tak duża liczba spotkań konferencyjnych i biorących w nich udział przedstawicieli nauki świadczy o dalszym rozwoju i dobrej kondycji tej dyscypliny, co nie jest bez znaczenia wobec dość powszechnej i złudnej fascynacji kazuistyką prawa.

Jarosław Kostrubiec